

לא בא הכתוב לומר שמתבואת הארץ תביאו את העומר, אלא לומר: **שלא נתחייבו בעומר קודם שנכנסו לארץ**, אבל יכולים להביאו אפילו מתבואת חוץ לארץ.

וטעמו של תנא זה, **קסבר, חדש קודם לעומר בחוצה לארץ, מדאורייתא היא דאסירא**, ואף שאמר הכתוב גבי איסור חדש [ויקרא כג יד]: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו ... חוקת עולם לדורותיכם בכל מושבותיכם", והיה משמע כי רק התבואה ממושבותיכם שבארץ ישראל היא האסורה; לא כן הוא, אלא:

ו"מושבותיכם", כל מקום שאתם יושבים —

עד כאן לא פליגי התנא של משנתנו והתנא של הברייתא אלא בחדש, אם הוא מעכב בעומר ובשתי הלחם —

אבל בארץ, בדין תבואת הארץ בעומר ושתי הלחם — **לא פליגי**, ושניהם מודים **דעומר ושתי הלחם, מארץ** — אין [אכן הם באים מתבואת הארץ], **מחוצה לארץ** — לא; **כמאן** היא שיטה זו, (1) **דלא כי האי תנא** —

דתניא: רבי יוסי בר רבי יהודה אומר: עומר בא מחוצה לארץ ואפילו לכתחילה, (2) **ומה אני מקיים "כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן"?** —

שיטתו, והיינו, שאף הרמב"ם סובר כדעת משנתנו, והראיה שבפרק ו מאיסורי מזבח כתב כמבואר במשנתנו [הובא לשונו בהערה 2], אלא דסברת הרמב"ם לגבי שתי הלחם דוקא, אם יכול להשיג מן החדש והוא הביא מן הישן פסול בדיעבד, אבל אם אינו יכול להשיג כלל, יכול אף להביא מן הישן כדי שלא תתבטל המצוה לגמרי, ויצא לו דבר זה מתוספתא דמנחות פרק ט.

1. לכאורה משמע מלשון הגמרא, שהכרח היה לה מדברי התנא של הברייתא שהעומר אינו בא מחוץ לארץ, ולפי מה שנתבאר בהערה לעיל ש"מושבותיכם תביאו ולא מחוצה לארץ" הוא מגוף הברייתא, ניחא בפשיטות, כי יש לומר שאין נידון הגמרא כאן לענין בדיעבד אלא לכתחילה, שהרי לרבי יוסי ברבי יהודה אפילו לכתחילה בא העומר מחוץ לארץ; אך ראה בזה ב"קרבן אורה".

2. "קרבן אורה".

אשר תזרע בשדה", שמות כג טז; "וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים", שמות לד כב; "והקרבתם מנחה חדשה לה". ממושבותיכם תביאו ... בכורים לה", ויקרא כג יז; "וביום הבכורים, בהקריבכם מנחה חדשה לה"; במדבר כח כו; וגם העומר נקרא בכורים בויקרא ב יד "ואם תקריב מנחת בכורים לה", איבי קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך"; ופשוטו של מקרא ודאי משמע שיביאו מן החדש בכורים לה; והגמרא לא הביאה את כל הפסוקים האלו; אך הרמב"ם בפירושו המשניות הביא גם מזה; וכן בהלכות תמידין ומוספין ח ב, כתב: "שתי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן החדש, שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וגו'", וכוונתו לסוף הפסוק שנאמר "בכורים לה", וראה גם ב"תוספות יום טוב" שהעיר בזה.

ה. הנה הרמב"ם [הובא לשונו באות ד] פסק בשתי הלחם שהם כשרות מן הישן, שלא כסתם משנתנו; וראה בהשגת הראב"ד ובנושאי כלי הרמב"ם.

וב"זבח תודה" כתב דבר מחודש בביאור

ואפילו בחוץ לארץ — משמע.

וגם הפסוק [שם י'] **"כי תבואו אל הארץ** אשר אני נותן לכם וקצרתם את קצירה, ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו", לא בא לומר שרק בארץ ישראל תהא אסורים בחדש, אלא **זמן ביאה הוא**. כלומר, בא הכתוב לקבוע זמן לאיסור החדש בכל מקום, שהוא כאשר תבואו אל הארץ.

וכיון דתבואת חוצה לארץ דאורייתא היא לענין איסור חדש, אקרובי עומר נמי מקרבינן ממנה.⁽³⁾

תנן התם במסכת שקלים ד א :

"שומרי ספיחין" בשביעית [ספיחין] היא תבואה הגדילה מעצמה, ולא על ידי עבודת קרקע האסורה בשביעית, שהיא הפקר], שהיו משמרים אותה כדי שיהא ממה

3. **"קרן אורה"** לעיל, כתב: נראה דהבאת עומר מחוץ לארץ לא תליא באיסור חדש, ואפילו למאן דאמר חדש בחוץ לארץ דאורייתא מכל מקום אין העומר בא מחוץ לארץ, והוכיח כן, שהרי סתם משנתנו סוברת שאין העומר בא אלא מן הארץ, ואילו לענין חדש בחוץ לארץ איכא סתם משנה במסכת ערלה דחדש נוהג בחוץ לארץ; והביא עוד ראיות מאמוראים שהם סוברים דחדש נוהג בחוץ לארץ, ומכל מקום מודים דעומר אינו בא אלא מן הארץ, וראה עוד שם.

וכוונתו, שאם כי כאן מבואר בגמרא שהעומר ואיסור החדש תלויים זה בזה, היינו רק לענין שאם אין איסור חדש בחוץ לארץ, אי אפשר שיהיה כשר עומר מחוץ לארץ; אבל אם חדש נוהג בחוץ לארץ אינו בהכרח שיהיה העומר בא ממנו.

אבל ב"מנחת חינוך" [מצוה שב אות ב ד"ה מדיני], הביין מדברי הגמרא כאן, שדינים אלו תלויים זה בזה, דאי חדש בחוץ לארץ דאורייתא מביאין עומר גם כן מחוץ לארץ, ומשנתנו דמבואר דאין מביאין אלא מארץ ישראל, סוברת דחדש בחוץ לארץ לאו דאורייתא, על כן אין מביאין; וראה עוד שם בד"ה ומבואר בראש, שלמד מכח סוגייתנו שתלתה את הדינים זה בזה, שאם עומר אינו בא משל גוי, בהכרח שאיסור חדש אינו נוהג בשל גוי.

והנה הרמב"ם פוסק דחדש בחוץ לארץ אסור מן התורה, ומאידך פסק כמשנתנו שאין מביאין עומר אלא מן הארץ; והקשה ה"לחם משנה" עליו:

הרי כאן מבואר שהדינים תלויים זה בזה, וכיון שחדש אסור בחוץ לארץ אף עומר יביאו ממנו; וראה מה שתיירץ; וכתב רבי עקיבא איגר [נדפס על הגליון ברמב"ם הוצאת פרנקל], להוסיף ביאור בכוונת תירוצו, שלא תלתה הגמרא את הדינים זה בזה אלא לענין שאם חדש מותר בחוץ לארץ אי אפשר להביא עומר ממנו, אבל להיפך אינו מוכרח, וכדברי ה"קרן אורה"; והוסיף שם: ועדיין צריך ביאור, דמנא ליה לרמב"ם זה, דהא פשטא דסוגיא משמע דתלוי זה בזה לכל צד, וראה מה שכתב שם.

וראה גם **"זבח תודה"** כאן שיישב את דברי הרמב"ם, דאינו מוכרח דאם חדש בחוץ לארץ דאורייתא שאף עומר בא מחוץ לארץ, ולא אמרו בגמרא אלא: דאי יסבור רבי יוסי ברבי יהודה דהיא דאורייתא, יכול לסבור דעומר בא מחוץ לארץ, אבל אי סבר דהוא דרבנן, ו"בכל מושבותיכם" היינו לאחר שכבשו וחלקו, אם כן אינו יכול לומר "כי תבואו" דהיינו זמן ביאה; ועל כרחך דכוונת התורה לגלות, דאין העומר בא מחוץ לארץ; וגם, אי סבר דחדש בחוץ לארץ דרבנן, ומדאורייתא מותר לאכול, אין סברא שיכול העומד הבא משם — להתיר חדש.

אלהיכם, חוקת עולם לדורותיכם", ומשמע: לעולם אין מבטלים את מצות העומר, ואת אמרת [ואילו אתה רוצה לומר]: תיבטל עומר בשביעית, כי אסור להקטיר על המזבח מתבואת השמיטה?!⁽⁴⁾

אמר ליה רמי בר חמא לרב חסדא:

ומי קאמינא אנא תיבטל?! וכי סבור אתה שקושייתי היתה כיון שאי אפשר להקטיר מתבואת שמיטה, אם כן לא יקריבו עומר בשמיטה?!⁽⁵⁾

לא אמרתי אלא דלייתי עומר מדאשתקד [מתבואת השנה שעברה], שאין תבואתה קדושה בקדושת שביעית.⁽⁶⁾

השנה שעברה, שהיא נשרשת הרבה לפני העומר של השנה שעברה, שהרי העומר בא מן החדש, ומה שנשרש קודם לעומר הקודם הרי הוא ישן, אלא הכוונה היא לתבואה שנורעה בשנה שעברה באיחור, ולא נשרשה אלא לאחר העומר, והביאה שליש לפני ראש השנה של שביעית, ואין בה קדושת שביעית; וכפירוש הזה כתב גם ב"קרבן אורה" לעיל ע ב סד"ה גמרא ואסורין; וכן פירש הגאון ר' אלעזר משה זצ"ל.

אבל ב"מנחת חינוך" [שב ג ד"ה והנה לענין] הבין, שקושיית הגמרא היתה שיביאו מן הישן, והוקשה לו: הרי לכולי עלמא צריך לכתחילה להביא מן החדש, ומאי מקשה?! וכתב לבאר, דרמי בר חמא סבר כהברייתא דהוא רק מצוה מן החדש, ואם כן נהי דהכתוב אמר "לדורותיכם" מכל מקום באמת מקריבין תמיד העומר, רק המצוה לכתחילה בחדש לא יוכל להתקיים בשביעית, אבל העומר קרב תמיד; וראה עוד ב"קרבן אורה" כאן, שהוא מפרש את הסוגיא על תבואה מן הישן, ראה שם שהאריך בביאור הסוגיא; וכן ב"חזון איש" מב כ, מפרש

לקצור את העומר — נוטלין היו שומרי הספיחים את שכרן על השמירה, מתרומת הלשכה.⁽⁴⁾

רמי ליה רמי בר חמא לרב חסדא, על המבואר במשנה זו, שמביאים את העומר מתבואת שמיטה שהיא קדושה:

והרי כתיב גבי שביעית "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" ומשמע לאוכלה "ולא לשריפה", והאיך יביאו עומר ממנה, ומקטירים את הקומץ על גבי המזבח?!⁽⁵⁾

אמר ליה רב חסדא לרמי בר חמא: רחמנא אמר לך גבי עומר [ויקרא כג יד]: "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד הביאכם את קרבן

אבל הרבה אחרונים לא נחתו לחילוק זה, וכתבו ישובים אחרים בדעת הרמב"ם ראה "ספר המפתח".

4. הם השקלים ששקלו ישראל, והיו נותנים אותם תחילה בלשכה המיוחדת לכך, וממנה היו הגזברים "תורמים" לקופות, והיא נקראת "תרומת הלשכה", והיא מיועדת לקרבנות ציבור.

5. בהגהות מהרש"ם הביא משו"ת "שואל ומשיב", שהקשה: לשיטת הסוברים דעשה דוחה לאו הבא מכלל עשה, אם כן נאמר: אתי עשה דעומר ודחי לאו הבא מכלל עשה ד"לאכלה ולא לשריפה"; והביא עוד, שב"טורי אבן" [ראש השנה ל ב] הקשה כעין זה לדעת הסוברים דעשה דרבים דחי עשה דיחיד; וכן עמד בכל זה ב"מנחת חינוך" שב ג, ד"ה ולכאורה קשה.

6. כתב ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" [תמידין ומוספין עמוד מב תחילת ד"ה והנראה], שלא היתה הקושיא, שיביא מן התבואה הרגילה של

הרי אמר קרא "כרמל תקריב", ולמדנו: **בעינא כרמל בשעת הקרבה**, ואין די במה שהיתה כרמל בשעת קצירה.⁽⁷⁾
איתמר:

רבי יוחנן אמר: אין מביאים את העומר בשביעית מתבואת השנה שעברה, כי בעינן "כרמל תקריב".

רבי אלעזר אומר טעם אחר: משום שאמר הכתוב "ראשית קצירך" [והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן], הרי למדנו: **ראשית קצירך, ולא סוף קצירך;** ותבואת השנה הקודמת סוף קצירך היא.⁽⁸⁾

ענה לו רב חסדא לרמי בר חמא: **בעינא "כרמל [נוטריקון "רך ומל"]**, והיינו שתהא התבואה רכה ונמללת ביד, והרי **ליכא כרמל** בתבואת השנה שעברה, שכבר יבשה ונתקשתה.

שב והקשה לו רמי בר חמא לרב חסדא: **וליתי [יביאון] מ"כרמל" דאשתקד**, כלומר, הרי אף מתבואת השנה שעברה אתה מקיים בה "כרמל" אם בשעה שקצרוה היתה "כרמל", ומאותה תבואה שבשעת קצירה היתה "כרמל" יביאו בשנה זו!?

ענה לו רב חסדא לרמי בר חמא:

את קושיית הגמרא שיביאו מן הישן, ראה שם.

7. ראה לעיל סד ב, דמבואר שם טעם למה מביאים את העומר מן הקרוב לירושלים, שהוא משום "כרמל תקריב", וכוונת הגמרא, דבעינן כרמל בשעת הקרבה דוקא ולא בשעת קצירה, ולכן אי אפשר להביא מן הרחוק לירושלים; וראה תוספת דברים בזה, בהערות שם.

8. תוספת ביאור:

א. לשון הפירוש המיוחס לרש"י הוא: "רבי אלעזר אומר: משום ד"ראשית קצירכם" אמר רחמנא דבשעת הבאה ליהוי ראשית קציר האי תבואה, ואי מייתי משל אשתקד אינו מביא מראשית קציר, שהרי נקצר מדאשתקד, וסוף קציר שנה שעברה הוא בשעת הבאה; ולשון רש"י מכתב יד: היינו טעמא דאין מביאין מדאשתקד, דכתיב "ראשית קצירך", בשעת הבאתה התחלת קצירה אותה תבואה באה ממנה ולא סוף, ואי מייתי מדאשתקד, הוי שעת הבאה [סוף] קצירה דתבואה דאשתקד דהיא ממנה, הלשון משובשת, והכוונה צריכה ביאור;

ומשמעות דבריהם היא לכאורה, דבעינן שיביא מראשית קציר התבואה של אותה שנה, ומיהו, הרי אף אם יביא משל השנה שעברה יכול להביא ממה שהיה ראשית קציר של תבואת השנה שעברה, ולזה ביארו, שבשעת הבאה יהא זה גם זמן ראשית הקציר של אותה תבואה שהוא מביא ממנה, שהרי בפסח הוא זמן תחילת הקציר, והרי בפסח של שנה זו הוא כבר זמן סוף הקציר [והרבה לאחריו] של תבואת השנה שעברה, שהקציר כולו בקיץ הוא; ואם אכן כן היא כוונתם, הרי מבואר שאין הנידון להביא מתבואה שהשרישה לאחר העומר, שהרי תבואה זו ודאי אינה ראשית קציר, שהרי לא השרשה אלא כשכבר החל הקציר].

ב. וב"חידושי מרן רי"ז הלוי" [הלכות תמידין ומוספין עמוד מב] **ביאר** [ואין נראה שכוונתו להעמיס כן בדברי רש"י], לאחר שהקדים מה שנתבאר לעיל משמו, שהנידון הוא להביא מתבואה ששרשה לאחר העומר:

דרכי אלעזר סבר, דמלכד הדין חדש וישן התלוי בהיתר העומר [וכפי שנתבאר בהערות על המשנה], איכא עוד דין בעומר שהיא "ראשית

מתיב רבה מהא דתניא: כתיב [ויקרא ב יד]:
"ואם תקריב מנחת בכורים לה', אביב קלוי
 באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכורך",

במנחת העומר הכתוב מדבר.
מהיבן [מאיזה מין] היא באה? מן השעורין!
 ומפרשת הברייתא: **אתה אומר מן השעורין**

זו היא או תבואת השנה שעברה; אבל לדעת
 הסובר שם, שמטעם "ראשית קצירך" אי אפשר
 להביא מה שהשרש בשנה שעברה לאחר העומר,
 לא אמרו שם שהוא תלוי בהבאת שליש,
 ומפורש בכיאר הגר"א שם, שאינו תלוי בזה.

ועוד מבואר שם בלשון הגר"א בכיאר
 הדרשה ד"ראשית קצירך", שהוא מפרשה באופן
 אחר, וז"ל: "פירוש: מהכא שמעינן שאין
 מביאין מהן [ממה שנשרש לאחר העומר],
 דכתיב "ראשית קצירך" של השנה שנתגדל
 בה יתא זה ראשית הקציר, וזה סוף הקציר של
 השנה שנתגדל בה", ע"כ; הרי שהעיקר תלוי
 אם הוא ראשית קציר של שנת התבואה,
 ואפילו אם יהיה זה מתבואת השנה שעברה
 שפיר דמי, אם אך "ראשית קציר" היא של
 תבואת אותה שנה; **ושלא כהגרי"ז**, דבעינן
 ראשית קציר של שנת העומר דוקא; ולפי
 הגר"א אין זה ענין כלל לחדש וישן, שאין
 הפסוק בא לומר מאיזו שנה יקח, אלא אם
 מראשית כל שנה או מסוף כל שנה.

ולפי זה, **ביאר הירושלמי וסוגייתנו — לפי**
הגר"א — הוא: כיון שהוא בא להביא עומר
 מתבואת השנה שעברה [כי נזרעה בו, ואפילו
 הביאה שליש לאחר ראש השנה], הרי כיון
 שהשרשתה היתה רק בפסח [שהרי אף בסוגייתנו
 אנו בהכרח דנים במה שנשרש לאחר העומר,
 וכמו שכתב הגרי"ז, שאם לא כן ישן הוא], הרי
 היא בעצמותה ביחס לתבואת אותה שנה "סוף
 קציר"; שהרי זמן "ראשית קציר" הוא בפסח,
 ואילו תבואה זו בזמן ראשית הקציר הלוא רק
 נזרעה, והרי היא בעצמותה סוף קציר, ולא נכשר
 לעומר [לכתחילה, כמבואר בכיאר הגר"א שם],

קצירך", דהיינו, שיהא ראשית הקציר של שנה
 זו, ולא סוף קציר של שנה שעברה, וזה אינו
 תלוי לא בהיתר עומר ולא בהשרשה, אלא בראש
 השנה ובהבאת שליש, שהיא שעה שנעשה קציר,
 [כמבואר לעיל עא א], וכל שהביא שליש לפני
 ראש השנה הרי הוא נחשב מקציר שנה שעברה,
 ואין זה "ראשית קצירך" רק "סוף קצירך";
 [ומבואר מדברי הגרי"ז, דפשיטא ליה דשם
 "חדש" ו"ישן" אינו תלוי בזה אלא דוקא בהיתר
 עומר ושתי הלחם, וצריך תלמוד]; וראה
 בהגהות הגאון רבי אלעזר משה זצ"ל שכתב
 "דמכל מקום מיקרי סוף קצירך, כיון שבא בשנה
 העברה לכלל קציר".

והוסיף הגרי"ז שם להביא כדבריו מדברי
הירושלמי בחלה א א, דמבואר שם, שהבאת
עומר מתבואה שהשרשה בשנה שעברה לאחר
העומר, אינה כשירה משום "ראשית קצירך"
[וכמו בסוגייתנו, לפירושן], ומסיים שם
הירושלמי: והן שהביאו שליש לפני ראש השנה,
אבל אם הביאו שליש לאחר ראש השנה, העומר
בא מהן, והיינו כמו שכתבנו.

ג. והאחרונים תמהו, שהרי בכיאר הגר"א
שם מבואר, דלא אמרו שהדין תלוי בהבאת
שליש אלא לדעת "חברייא" שם, שהם נתנו טעם
אחר שלא להביא עומר ממה שהשרש אחר
העומר, ומשום שזה הוא כמו לתרום מתבואת
שנה זו על של שנה אחרת שאינה תרומה, והוא
הדין לעומר משנה שעברה שאינו מתיר חדש של
שנה זו, [ואף בדיעבד הוא פסול מטעם זה,
כמבואר שם], ובדעת "חברייא" אמרו שם שהוא
תלוי בהבאת שליש לפני ראש השנה, וכמו לענין
תרומה, שהבאת שליש קובעת אם תבואת שנה

היא באה, או אינו אלא מן החיטין היא באה?

רבי אליעזר אומר: נאמר "אביב" במצרים [שמות ט לא, גבי מכת ברד: "כי השעורה אביב"], ונאמר "אביב" לדורות ["אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכורך"], וילמדו זה מזה:

מה "אביב" האמור במצרים, היינו שעורין, אף "אביב" האמור לדורות, אינו בא אלא מן השעורין.

רבי עקיבא אומר מקור אחר שהעומר מן השעורים הוא בא:

הרי מצינו יחיד שמביא חובתו מן החיטין ["מנחת חוטא"] ומביא חובתו גם מן השעורין ["מנחת סוטה"] — ומצינו גם

לציבור שמביאין חובתן מן החיטים ["שתי הלחם"] —

ואם כן: מה יחיד מביא חובתו מן החיטין ומביא חובתו גם מן השעורין, אף ציבור שמביא חובתו מן החיטין, כדין הוא שיהא מביא חובתו גם מן השעורין.

כלומר, כשם שמצינו ביחיד, שמביא הוא מנחת חיטים וגם מנחת שעורים, כך מן הדין שיהיו הציבור מביאים מנחת שעורים מלבד מנחת החיטים שהם מביאים, ובהכרח, שמנחת העומר היא מנחת השעורים שהציבור מביאים; שהרי:

אם אתה אומר עומר בא מן החיטין, לא מצינו ציבור שמביא חובתו מן השעורין, שהרי אין מנחה אחרת של ציבור שהיא באה מן השעורין.

אלא ראשית קציר של תבואת כל שנה, ולא סוף קציר של תבואת כל שנה.

ד. לדעת ה"מנחת חינוך" [שב ג ד"ה והנה לענין], הן הפסוק ד"כרמל" והן הפסוק ד"ראשית קצירך" באים ללמד שאין העומר בא אלא מן החדש ואפילו בדיעבד, ומכאן למד לדינא, שהעומר הבא מן הישן פסול; והיינו, דקושיית המקשה היתה, שיביאו עומר מן הישן וכפי שנתבאר בהערה לעיל משמו, ומשום שהוא סבר, דחדש אינו אלא למצוה, והשיבו לו, דחדש פסול לעומר, ואם כן הכרח הוא להביא בשביעית מן החדש; וכן פירש ב"חזון איש" מנחות מב כ, והוסיף שם: אף על גב דלח [שהוא נלמד מ"כרמל"] אינו מעכב, מכל מקום סבירא ליה, כיון דהתורה אמרה "כרמל", מסתבר דבעינן שיהא חדש ולא ישן, וישן לאו עומר הוא כלל.

אבל ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" הוכיח מן

הירושלמי הנזכר, שהפסוק "ראשית קצירך" לא קאי כלל על הישן, אלא על אלו שהשרישו אחר העומר.

ה. לשון הרמב"ם שקלים ד ה, הוא "בשנת השמיטה שהיא הפקר, שוכרין בית דין שומרין שישמרו מקצת ספוחים שצמחו, כדי שיביאו מהן העומר ושתי הלחם שאין באים אלא מן החדש"; וממה שכתב "שאינ באים אלא מן החדש", משמע לכאורה כפירוש ה"מנחת חינוך"; אך מאידך, ממה שכתב כן אף על שתי הלחם, שבזה פסק הרמב"ם בפרק ח מתמידין ומוספין שבדיעבד כשרות אפילו מן הישן, משמע שלא כפירוש ה"מנחת חינוך"; [ומיהו, לפי מה שכתב ב"זבח תודה" בדת הרמב"ם — ראה לעיל פג ב הערה 13 אות ה — יש ליישב גם זה]; וראה מה שכתב על דברי הרמב"ם האלו ב"חידושי מרן רי"ז הלוי" שם, בסוף דבריו בד"ה והנה אם.

דבר אחר:

הרי אמרה תורה [במדבר כח כו]: "וביום הבכורים [היינו חג השבועות, שמביאים בו שתי הלחם הנקראים "בכורים"]; בהקריבכם מנחה חדשה לה'"; ו"בכורים" היינו, שלא קרבה מנחה אחרת מחיטי התבואה החדשה קודם למנחה זו — (9)

ואם אתה אומר: עומר בא מן החיטין, הרי נמצא שאין שתי הלחם הבאים מן החיטין "ביכורים", כי כבר קרבה מנחת חיטים מהתבואה החדשה קודם לשתי הלחם; אלא בהכרח שהעומר בא מן השעורים, ומן

החיטין אכן לא קרבה מנחה מהתבואה החדשה קודם לשתי הלחם, והרי הם "בכורים". (10)

אלמא דטעמא דשתי הלחם משום ביכורים הוא, דבכורים בעינא, והוא הדין לעומר דהא כתיב ביה נמי בכורים [וכדכתיב — ויקרא ב יד — "ואם תקריב מנחת בכורים לה', אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך"]; והיינו כרבי אלעזר, וקשיא לרבי יוחנן. (11)

ומסקינן: אכן תיובתא דרבי יוחנן מבריייתא זו. תנן התם [בכורים א ג]: אין מביאין

9. נתבאר על פי רש"י לעיל סח ב על ברייתא זו; ומיהו מצינו כמה פסוקים קודמים שנקראו שתי הלחם "בכורים": "וחג הקציר בכורי מעשיך אשר תזרע בשדה", שמות כג טז; "וחג שבועות תעשה לך בכורי קציר חטים", שמות לד כב; "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה', ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתי שני עשרונים סולת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה'", ויקרא כג יז; וצריך תלמוד.

10. א. הקשה ב"שפת אמת" [לעיל סח ב, בד"ה בגמ' מי סברת]: הלא גם משעורים אסור להקריב מנחות קודם לשתי הלחם, כמבואר בברייתא בעמוד ב, [ומיהו ראה שם ברש"י מכתב יד, ובהערות שם], ואם כן בהכרח גזירת הכתוב היא, דעומר מותר להקריב, ואם כן מה ראייה היא זו, שאין העומר בא מן החיטים! ?

וביאר: דאף על פי שלענין שעורים גזירת הכתוב היא שמותר להקריב עומר, מכל מקום צריך להתקיים "בכורים" גם ביחס לעומר, על כל פנים לענין מינו; וראה עוד ב"אחיעזר" חלק ג ד ג, וב"חזון איש" סימן מב סקי"ט וסק"כ.

ב. ראה היטב בגמרא לעיל סח ב ברש"י ובהערות שם, שהיתה סבורה הגמרא לומר בתחילה ש"ביכורים" היינו שלא הקרבה מנחה מאותם חיטים שהיתירם תלוי בשתי הלחם הנקריבים עכשיו; ומטעם זה סבורה היתה הגמרא, שאם יקריב את העומר מחיטים שהושרשו קודם לשתי הלחם שעברו, אין חסרון בשם "ביכורים" של שתי הלחם, ראה שם.

ואולם דוחה הגמרא "מי סברת בכורים לפירא קא אמרינן, למזבח קא אמרינן, והא אכיל לה מזבח מפירי דהאי שתא", ופירש שם רש"י: מי סברת בכורים לפירא, לחיטין התלויין בהן — בכורים; למזבח קאמרינן: שלא יאכל מזבח קודם להם מחיטים חדשים; והא אכל לה מזבח: עומר מפירא דהאי שתא, דמהך שתא נינהו דבחדא שתא גדלו ביחד", וכבר נתבאר בהערות שם שהדברים סתומים, ונתחבטו בהם אחרונים; וראה מה שהובא בשם הגרי"ז בהערה 11.

11. נתבאר על פי רש"י בכתב יד [וכן הובא בתוספות משמו], אלא שהדברים סתומים; והגרי"ז שם ביאר את הסוגיא, על פי דבריו שנזכרו לעיל בביאור "ראשית קצירך":

בכורים חוץ משבעת המינין, ולא

מתמרים שבהרים שאינם משובחים אלא ב-ת9

אלו שבעמקים, ולא מפירות [תבואת דגן] שבעמקים, מפני שהמים לנים שם, והתבואה כמושה ומרקבת.⁽¹⁾

אין שתי הלחם בכורים; ובעל כרחך דשנה אחת לשתייהן לדין בכורים שלהם. ובהמשך דבריו ביאר, דבאמת היה אפשר לומר דאף על גב דאיכא דינא ד"ראשית קצירך ולא סוף קצירך", דאינן באין רק מתבואה שהביאה שליש לאחר ראש השנה וכמו שנתבאר, מכל מקום כל זה הוא רק לענין הבאה, דנאמר בזה דין בפני עצמו דלא מתכשרי לעומר אלא אם הם ראשית קצירך של שנה זו, אבל אין זה נוגע לדין בכורים שלהן לענין זה שצריכין להיות בכורים וראשית לכל המנחות, ולענין דין זה אזלינן רק בתר שנת התבואה עצמה, שיהיו בכורים וראשית לפירי דתלו בהן בהיתרון; ועל פי זה ביאר את סוגיית הגמרא לעיל סח ב דמקשה הגמרא: הרי שתי הלחם ביכורים כיון שהעומר יכול לבוא מתבואת השנה שקדמה לשתי הלחם, אלא שלפי תירוץ הגמרא שם גם דין בכורים תלוי ב"ראשית קצירך", ראה שם. וראה עוד בכיארור הראיה בהגהות הגאון רבי אלעזר משה זצ"ל.

1. א. נתבאר על פי רש"י בפסחים נג א; ורש"י מכתב יד כתב כאן "שבהרים: מתוקים", וצריך להגיה כפי שהוגה בגליון "אינם מתוקים".
ב. כתב ה"משנה למלך" [בכורים ב ג]: ודע, שאין הכוונה שאין מפרישין מפירות אלו על פירות שהם מן המוכחר, אלא הם עצמם פטורים מן הבכורים, וכן מבואר בירושלמי, ע"כ.

והנה בהמשך הסוגיא נחלקו אמוראים אם הביא בכורים מהם אם קדשו או לא קדשו, ולפי המבואר בטעמם בסוגיא, הסובר שלא קידש יליף לה מקרא, והסובר שקידש אינו מביא פסוק

דהנה לרבי יוחנן שסובר דדין חדש וישן תלוי רק בהיתרא דתבואה, אם כבר הותרה אשתקד או לא, אם כן נמצא, דדין חדש ובכורים של עומר, [שאף הם "בכורים"], ודין חדש ובכורים של שתי הלחם שני דברים נפרדים הם, ואינן תלויים זה בזה כלל, דלענין עומר תלוי אם התבואה היה לה היתר עומר, ולענין שתי הלחם תלוי אם היה לתבואה היתר שתי הלחם, ואם כן משכחת לה תבואה שהיא חדשה לגבי עומר, ולגבי שתי הלחם היא ישנה, כגון שכבר היה לה היתר שתי הלחם בלא עומר [וכדברי הגמרא לעיל סח ב], ושפיר מצי מייתי מינה העומר, כיון שהיא חדשה לגבי עומר, ואי מייתי אחר כך שתי הלחם מתבואה שהיא חדשה לגבי שתי הלחם, נמצא דאלו ואלו היו בכורים; דהעומר היה בכורים מתבואה של שנתה, שהיתה חדשה לעומר וישנה לשתי הלחם, והשתי הלחם היו בכורים לתבואה של שנתן, ואם כן גם אם העומר היה בא מן החיטים, גם כן משכחת לה שיהיו שתי הלחם בכורים, כיון דתרוייהו עומר ושתי הלחם תרי דיני שנים נינהו.

מה שאין כן לרבי אלעזר דסובר, דאלו ואלו באין רק מתבואה שהביאה שליש לאחר ראש השנה, אם כן שניהם בעל כרחך מתבואה אחת הן באין, ודין שנה אחת להן להכשר הבאתן, וממילא דאם עומר מן החטים אין שתי הלחם בכורים; וזהו דקמותיב רבה מהך ברייתא לרבי יוחנן דאמר טעמא משום דבעינן כרמל בשעת הקרבה, אבל משום דין בכורים וחדש אפשר להביא גם מדאשתקד, ואם כן הרי דין בכורים של עומר ושל שתי הלחם תרי מילי נינהו, וכל אחד אזיל בתר שנתו, ואין סתירה מזה לזה כלל, ובברייתא הרי מבואר, דאם עומר בא מן החטים